Døden

af **Gustav Wied**

Forord til den elektroniske udgave

Elektronisk udgave af Michael Husted 1996.

Agerende

Hofjægermesteren.

Hans Henrik.

Amtmanden.

Madam Rasmus.

Præsten.

Madam Hans Henrik.

Degnen.

Marenstine.

Degnekonen.

Niels Forkarl.

Hans Jørgen.

Søren Rosin.

Hvidlap.

Rasmus Gaardmand.

Første optrin

Det er en vaad og kuldeklam Novemberdag med store, drivende Skyer, det jages hen over Himlen af heftige Vindstød og af og til pisker Folk og Fæ en isnende kold regn i Ansigtet.

Scenen er Landsbyens Kirkegaard.

Sognefoged Lars Andersen er stedet til den evige Hvile. Følget sjokker gennemblødt bort fra Graven, hvor to Mænd i lerplettede, tilsmudskede Benklæder og Stumpjakker øjeblikkelig giver sig til med Skovle og Spader at vælte tilbage ned paa sin Plads i Dybet den Jord, som de for et Par Dage siden i deres Ansigts Sved har gravet op.

Præsten iler med lange Skridt og højtopløftet Kjole frem gennem Mængden, der langsomt viger til Side og trevent letter paa Huer og Hatte. Velærværdighedens Galocher svupper i Gangstiens vællingagtige Dynd, og store, tunge Regndraaber falder ham fra Skyggen af den høje Cylinderhat med et Smæld ned paa Pibekraven. I de foldede Hænder foran paa Maven holder han den guldsnittede Rituaibog.

Uden for Kirkegaardsporten stiger Amtmanden og Hofjægermester v. Bardenheim, begge i Uniform, op i den lukkede Karosse fra Ornegaarden. De høje Herrer har vist Lars Andersen den Ære at overvære hans Begravelse. Han var jo dog en Sort Embedsmand.

Pastoren samler Kjolen og Ritualbogen i sin ene blaafrosne Haand og tager Cylinderen dybt af med den anden, da han passerer Vognen. Hofjægermesteren og Amtmanden hilser igen. Hvorpaa Hr. v. Bardenheim ud gennem Vinduet og Stormen raaber: I Guds Navn, Mikkel! - Kusken slaar et Knald, Hestene springer frem, og Karossen sætter sig i Bevægelse med et saa kraftigt Ryk, at Hans Højvelbaarenhed Amtmanden giver Hans Højvelbaarenhed Hofjægermesteren et drøjt Puf i Maven. Men de ler bare begge godt og hjerteligt deraf; skudrer sig til Rette ved Siden af hinanden paa Sædet; gaber derpaa et Par Gange og falder hen i en behagelig Halvslummer, hvorunder deres Tanker med store, glade drømmende Smil kredser om det nitidt dækkede Bord i Ornegaards højloftede Madsal.

Dog ytrer **Hofjægermesteren** (som en Slags Undskyldning, forinden han helt lader sig henføre): Der er noget voldsomt trættende ved saadan en Begravelse, Amtmand.

Hvortil **Amtmanden** (svarer med et Skuldertræk): ja-a

Hofjægermesteren: Man maa staa saa meget!

Amtmanden: Man maa jo gøre sin Pligt, kære v. Bardenheim.

Hofjægermesteren (gaber utøjlet): Naturlig, ja!

Og saa tales der Højvelbaarenhederne imellem ikke mere denne Sinde.

Pastoren er imidlertid vadet over Kørevejen og er forsvunden i Præstegaarden lige overfor.

Det øvrige Ligfølge, Bønder, Husmænd og Tjenestekarle, spreder sig til alle Sider og traver to og to, eller en Klump i Følge ind over opblødte Marker, ad lerede Stier og dyndede Veje til deres Hytter og Gaarde. Nogle tænker paa, at nu kommer de aldrig mere til at spille Seksogtres med Lars Andersen, eller slaa en Handel af med ham om en Ko eller en Hest. Andre tænker paa, at de godt kunde ha' taget lidt bedre for sig af Retterne ved Begravelsesfrokosten paa Gaarden i Formiddags. Nogle spekulerer over, om Marenstine vil sidde Enke alle sine Dage, eller hun vil gifte sig med Niels Forkarl, som Snakken jo gaar om. Andre igen kaster et sløvt Blik ud over de nøgne Marker og bladløse Pile, som Storm og Regn susende farer hen over; og de sukker stille ved Tanken om, at Søren Rosin har spaaet, at det vil blive en streng Vinter. Men de fleste hverken tænker, spekulerer eller sukker; de bare sjokker af Sted efter Næsen som Kreaturer, der skal hjem i Baasen.

Uden for Kirkegaarden staar den afdødes nærmeste mandlige Familie: Rasmus Andersen og Hans Henrik Andersen, Sognefogdens yngre Brødre; begge Gaardmænd, begge velhavende, begge fede. De er i langskaftede Fedtlæderstøvler, mørkeblaat Vadmelstøj og et særegent Slags Filthatte, der ligner omvendte Kasseroller med Skygge. Omkring Halsen har de tykke, strikkede Tørklæder, graa med brogede Borter og Frynser, der stikker frem neden for Frakkerne.

Disse to Herrer er høje, velvoksne og rolige. Men ved Siden af dem staar en lille, spinkel Mand med et blegt Ansigt og smaa, nervøse, elektriske Bevægelser af Arme og Ben. Det er Søren Jeppesen, kaldet Søren Rosin.

Han er Broder til afdødes Kone, Ungkarl og af Metier Hjulmand. Han er købstadklædt: sort Frakke, mørke Benklæder, rund Filthat, Krave, Manchetter og Paraply.

Til disse tre sørgende har sluttet sig Degnen, Sloman-Henriksen, en yngre Seminarist og Højskolemand, der har modtaget Indbydelse til at indtage en Bid Brød i Sørgehuset sammen med Familien.

Noget fra denne Gruppe staar Forkarlen Niels med Hænderne dybt i Bukselommerne og skuler hen til sin Madmoders Slægtninge med Trods i Blik og Holdning.

Der har længe gaaet det Rygte i Sognet, at Niels og Marenstine har levet nærmere hinanden, end Dyd og Moral hiemler. Niels er treogtredive Aar, og Marenstine syvogfyrre. Men Kærlighed har jo som bekendt ingen Alder. Og saa var den afdøde Sognefoged til og med seksoghalvfjers.

Dog er der et Barn af dette Ægteskab, en Søn paa fire Aar. Han kom til Verden et Aars Tid efter, at Niels havde tiltraadt Pladsen som Forkarl paa Gaarden. Den gamle Avlskarl duede nemlig ikke. - -

Nu sætter Degnen og de tre Slægtninge sig i Bevægelse ned ad Vejen langs Kirkediget. Forkarlen følger efter i nogen Afstand.

En Byge kommer plaskende hen over Markerne; og inde fra Kirkegaarden høres den dumpe Lyd af Jordklumperne, der skovles ned over Lars Andersens Kiste.

Søren Rosin (kigger med det ene Øje halvt lukket frem efter

Bygen, der stærkt nærmer sig): Jeg tror, jeg sla'r Permepliksen op, inden hun er her!

Degnen (hen paa Læsiden af ham): Kan der erholdes fornøden

Tilladelse til at søge Ly under dine beskyttende Vinger, Søren Hjulmand?

Søren Rosin: Hvorfor har Du ikke din egen med?

Degnen: Den er netop i Brug af min Kone.

Søren Rosin: Saa-aa? Hvor er hun da henne?

Degnen: Hun bistaar Madam Andersen i Sørgehuset.

Bygen har nu naaet de vejfarende og slaar susende ned over dem. Degnen kryber tættere ind til Søren, der søger at skærme sig paa bedste Maade med sin Paraply uden at tage Spor af Hensyn til sin Følgesvend.

De to Gaardmænd vandrer støt af Sted uden at lade sig afficere af Elementernes Rasen.

Og Niels Forkarl følger stadig Trup slentrende af Sted i samme Afstand, med Haenderne i Lommen og agtpaagivende Øjne.

En Stund gaar man fremad uden Ord; men saa bryder det pludselig ud af **Søren Rosin**: Satan til Kæltringevejr!

Degnen: ja - de stakkels Søfolk!

Næ man sku' ha' sig en Kvipage som ham den tykke fra Ornegaarden aa kryve ind i, naar Vorherre var i det Hjørne! ... Hva' Rasmus?

Rasmus Gaardmand (uden at tænke): Ja-a ...

Degnen: Goderne er lidt ulige fordelte ...

Søren Rosin: Det er di s'gu! Og hvor har di faaet dem fra, di

andre? Lige kontant ved aa pille aa plukke dem ud a' Lommen paa vos Smaafolk! ... Hva' Rasmus?

Rasmus Gaardmand: Ja-a ... Véd Du no'et om, Søren, om Marenstine vil beholde Hingsten?

Søren Rosin: Hva' for en Hingst? Er det ham, der gaar bagved, Du mener? Ham slipper hun s'gu'nte!

Rasmus Gaardmand: Naa-aa, det skal da vise sig!

Hans Henrik, (der hidtil bar holdt sig ganske passiv, siger med sammenbidte Tænder): ja, det skal vise sig!

Rasmus Gaardmand: Saadan en Stodder kan vi vel nok rejere! ... Næi, jeg mener Aktiehingsten. Véd Du, om hun vil beholde den?

Søren Rosin (uskyldig): Det maa Du jo bedre vide sæl, lille Rasmus, for Du skal vel være hendes Latværge.

Degnen (beskedent belærende): Det hedder vist Lavværge, lille Søren ...

Søren Rosin: Det er s'gu lige meget, hva' det hedder, for Meningen er den samme! ... Hva' Rasmus?

Rasmus Gaardmand (med et ondt Blik): ja-a, det er den vel ...

Ogsaa Hans Henrik sender Søren et bistert Øjekast. Men han siger ingenting, han nøjes med at knytte sine store, røde Hænder.

Man drejer nu ned ad en Markvej, der fører lige ned til Sognefogdens Gaard.

Regnen er næsten ophørt, og Solen skinner af og til frem mellem de drivende Skyer.

Søren Rosin (peger frem mod Gaarden): Marenstine kommer til aa sidde lunt inden Døre! ... Hva' Rasmus? Det er en skønne Gaard. Der bli'er s'gu no'et aa gaa ind til, om hun forandrer sig.

Rasmus brummer noget i Skægget. Ej heller nogen af de andre svarer. Alle ser de bare ned mod Gaarden, der ligger hvid og stor nede i en lille Sænkning fremme foran dem. Den ser pyntelig og vel vedligeholdt ud med kalkede Mure, mosgroede Rørtage og sorte, tjærede Porte. -

Pludselig kommer en stor, rødbroget Køter farende frem bag Bygningerne og modtager de kommende med en rasende Gøen. Den stiller sig op lige foran Porten som for at forsvare Adgangen.

Søren Rosin (med blød, kælen Røst): Hvidlap, Hvidlap! Kom min Dreng! Det er jo vos! Kom saa da, kom saa da!

Men Hvidlap gør bare højere og flytter sig ikke. Saa bøjer Rasmus sig ned for at tage en Sten og slynge efter den. Men i samme Øjeblik springer Dyret løs paa ham og vil bide.

Saa lyder der en kaldende FIøjten. Hunden standser og ser sig om. og derpaa farer den forbi Mændene og op ad Vejen. Og da de vender sig, ser de den danse omkring Niels Forkarl med alle Tegn paa overstrømmende Glæde.

Søren Rosin (klemmer det Øje sammen, der vender mod Degnen): Hæ, hæ, hæ! ... Hva' Sloman?

Og derpaa gaar Selskabet ind gennem Porten.

Andet optrin

Et stort, lavloftet Værelse med to Fag smaarudede Vinduer uden Gardiner. Væggene og Bjælkelofter er beklædt med brungraat Tapet. En Kogekakkelovn i mange Etager staar henne i det ene Hjørne. Foran Kakkelovnen en rødmalet Trævugge med mange Dyner. Under den ballonagtige Overdyne ligger et fuidtpaaklædt Barn og sover. Det er Husets fireaarige Søn, Hans Jørgen. Han er højrød i Ansigtet af Senge- og Kakkelovnsvarme og hans hvidgule, kortklippede Haar damper af Sved.

Fire sørgeklædte Kvinder opholder sig i Stuen. De to sidder Side om Side paa Slagbænken bag Langbordet under Vinduerne og strikker paa nogle uhyre, filtagtige, graa Uldgarnsstrømper med brede, hvide Borter foroven. Det er Rasmus' og Hans Henriks respektive Hustruer. De er bondeklædte og ældre og mæler ikke et Ord. Ved den rødmalede Dragkiste i Hjørnet ud mod Køkkendøren staar Marenstine, Gaardens Ejerinde, og Degnekonen, Madam Sloman-Henriksen.

Marenstine er høj og knoglet med et blegt, alvorligt Ansigt og mørke, hvasse Øjne under stærke Bryn. Hendes sorte, let graasprængte Haar ligger glat kæmmet ned i en stor Bue paa hver Side af den høje, hvide Pande og er bagtil gemt under en lille sort Silkehue, fasthæftet med Haarnaale.

Madam Sloman derimod er en lille, yngre, buttet Kone med røde Æblekinder og lyst Haar. Ogsaa hun er sortklædt; men bærer paa Hovedet en hvid Blondekappe, som dog i Anledningen er prydet med Stenkulsblomster og en Slags ubestemmelig sort Fugl paa en lang, bevægelig, floromvunden Messingspiral.

Disse to Damer bedømmer i dæmpede Ord et Stykke Hvergarn, som ligger indsvøbt i et hvidt Klæde i den mellemste Dragkisteskuffe.

Langbordet er opdækket med Dug, Flasker, Glas og Tallerkener.

Hele Værelset er opfyldt af en jævn Tørveos blandet med Lugten af Kaffe, kogt med Cikorie.

Degnekonen (stryger kærtegnende ben over Tøjet): Og hvad gav De for Vævningen?

Marenstine (med en mørk, dyb Stemme): To Rigsdaler ... fire Kroner.

Degnekonen: Ja, det er rigtignok billigt, Gud, hvor det er billigt! Og der er vel meget mer end til én Kjole?

Marenstine: Jeg tænker, der bli'er to Par Bukser til Hans Jørgen osse.

Degnekonen: Ja, Gud, hvor det er billigt! Saadan skulde vi andre osse bære os ad! **Madam Hans Henrik** (stor og svær med et bredt, groft Ansigt. Hæver Hovedet): Hvidlap gør; nu kommer di vist. (Bøjer Hovedet og strikker videre).

Marenstine: Hva' er Klokken?

Degnekonen (ser med Selvfølelse paa sit lille Sølvur): Godt to.

Marenstine: Ja, saa maa det vel osse være forbi for no'et siden. (Svøber ombyggelig Tøjet ind i Klædet igen og lukker Skuffen).

Degnekonen (folder Hænderne over sin lille, runde Mave og ser elegisk ud): Aa, Herregud, ja, saa ligger han der!

Marenstine (rolig): Ja, den Vej skal jo alle Mennesker!

Madam Rasmus (lille, bleg, forskræmt. Sukker dybt).

Madam Hans Henrik (drejer Hovedet og ser ud ad Vinduet): Der er di ... (Drejer Hovedet paa Plads igen).

Mandfolkene er gaaet op igennem Gaarden og ind ad "den store Dør". Man hører dem rumstere i Forstuen.

Marenstine staar midt i Værelset og ser ud ad Vinduet. Der har tegnet sig en næsten usynlig Vredesrynke mellem hendes Bryn. Først da hun ser Niels Forkarl, der fulgt af Hvidlap kommer slentrende ind ad Porten og gaar over ad Køkkendøren til, vender hun sig og siger:

Ja, saa er det vel Tid at faa Maden i Stand.

Hvorpaa hun gaar ud i Køkkenet, medens de to Svigerinder langsomt hæver Øjnene over Strikkestrømperne og ser efter hende.

Mandfolkene kommer ind. Først Søren Rosin, saa de to Brødre og til sidst Degnen, der har lagt sit Ansigt i Dødsfolder.

Overtøjet, Hatte og Halstørklæder har man hængt fra sig i Forstuen. Kun har Rosinen taget sin Paraply med, som han stiller hen ved Kakkelovnen.

Degnen gaar hen og trykker de to strikkende Koner varmt og højtidsfuldt i Haanden. Til sin egen Kvinde nøjes han med at nikke; og hun nikker igen og ser lykkelig og forelsket ud.

De andre Karlfolk ulejliger sig derimod ikke med nogen Hilsen, da det alt er besørget én Gang i Dag.

Madam Hans Henrik (ud i Luften): Naa?

Degnen: Ja saa blev da Lars Andersen puttet!

Madam Rasmus (sukker dybt).

Søren Rosin: Den tykke fra Ornegaarden var der, og Amtmanden.

Degnekonen: Ja, jeg saa dem, da jeg gik herover!

Madam Hans Henrik: Var di i Dragten?

Degnen: De var begge i Embedsuniform, ja. Handlingen var særdeles stemningsfuld.

Søren Rosin: Ja, det var s'gu en smuk Begravelse. Saadan en faar vi andre ikke!

Rasmus Gaardmand (staar med Broderen op ad Væggen henne ved Ovnen for at tørre paa Tøjet): Hvor er Marenstine?

Madam Hans Henrik: Hun er ude ved Maden.

Søren Rosin (ben til Vuggen): Han sover s'gu godt, bitte Hans Jørgen!

Degnen: Ak ja, det uskyldige Kræ! Han bærer jo ingen Fornemmelse af, at hans Fader og Forsørger er stedet til den evige Hvile!

Uhyggesvanger Tavshed, under hvilken Madam Sloman ser sit Snit til ubemærket af de andre at trække sin Husbond i det ene Frakkeskød.

Degnen (venligt om mod hende): Hvad godt, Skatkammer?

Degnekonen (hviskende, med en tyssende Haandbevægelse): Du glemmer ...

Degnen (ligeledes dæmpet): Jeg glemmer intet, Basse! Jeg har selv egenhændigt indført Barnets og dets Forældres Navn i Kirkebogen!

Døren fra Køkkenet bliver aabnet, og man hører **Marenstines** (dybe, rolige Stemme): Gaa saa ind, Niels, nu skal I spise.

Niels Forkarl (træder ind og ser sig sky omkring. Han er fulgt af Hvidlap, der uden Tøven lægger sig hen under Kakkelovnen for at faa Pelsen tørret).

Køkkendøren bliver staaende aaben og Stuen fyldes øjeblikkelig af en stram Lugt af Kaal, blandet med Osen af Flæskesteg. Ogsaa Mændenes vaade Klæder parfumerer Lokalet.

Søren Rosin (der har staaet uvis og tøvende og skævet hen til de to Gaardmænd, tager pludselig et langt Skridt hen mod Niels, trykker hans Haand og siger.) Goddaw igen, Niels! Naa, der er Du? Hvorfor fulgtes Du'nne hjem med vos andre?

Niels Forkarl (trækker Haanden til sig og mumler noget uhørligt).

Rasmus Gaardmand hoster hult. Hans Henrik knytter Hænder, de to Hustruer bøjer sig dybere over Strikketøjet, og Degnen med Frue staar dumme.

I det samme kommer Marenstine ind, bærende et stort Lerfad fuldt af dampende Hvidkaalssuppe.

Søren Rosin (om mod hende): Jeg si'er netop li'e nu til Niels, hvorfor han ikke fulgtes hjem fra Kirken med vos andre!

Marenstine (tørt): Naa, gør Du det? (Sætter Fadet paa Bordet.) Værsgod aa sid ned aa spis!

Degnen (griber hendes Haand og trykker den ømt og medfølende.)

Marenstine: Tak, Sloman! ja, vi maa jo bære, hvad der møder vos!

Degnen: Det maa vi, Madam Andersen, det maa vi! (Pludselig griber ban igen hendes Haand): Men hvad siger ikke Psalmisten:

> Befal Du dine Veje
> og al din Hjertesorg
> til hans trofaste Pleje,
> der bor i Himlens Borg!

Madam Hans Henrik: Det er da saa sandt, saa sandt!

Degnekonen (lægger Hovedet paa Skakke, saa Tøjfuglen vipper).

> Han, som kan Stormen binde
> og lede Bølgen blaa ...

Degnen (nikker smilende til hende. Hvorpaa de slutter unisont):

Han kan og Vejen finde
hvorpaa din Fod skal gaa!

Madam Rasmus (græder).

Marenstine: Ja, Gud hjælper vos jo altid! ... Di spiser vel nok en Skefuld Suppe med, Sloman?

Degnen: Tak, ja, Tak, Tak!

Marenstine: Ja sæt jer saa ind da, Ka'lfolk! værsgod!

Og man sætter sig til Bords. De to Gaardmænd paa Bænken under Vinduerne. Søren Rosin, som Konebroder, paa Stolen ved Bordenden. Og Degnen og Niels Forkarl paa Bænken ud mod Stuen.

Kvinderne spiser, som sig hør og bør, bagefter ude i Køkkenet.

Der tales ikke et Ord under Maaltidet. Den eneste Lyd, der høres, er de spisendes Smasken og Skeers og Knives og Gaflers Raslen og Skraben. Samt af og til Marenstines enstonige Opfordringer:

Aa, værsgod aa ta' en Skefuld Suppe til, Hans Henrik! - Ta' dog en' ét Stykke Steg til, Rasmus! det er da paa Bordet for aa spises!

Pludselig lyder Hovslag af en travende Hest ude paa Gaardspladsen. Alle løfter langsomt Hovederne og ser ud.

Rasmus Gaardmand (spørger): Hvem er det?

Søren Rosin: Det er Per Nielsens Karl fra Sundby.

Rasmus Gaardmand: Hva' vil han?

Marenstine: Aa, han skal vel ha' Hoppen bedækket

Rasmus Gaardmand: Det er ellers et skidt Vejr til det.

Marenstine (til Niels Forkarl, der bar rejst sig): I kan jo trække om bag Laden, der er Læ.

Niels: Ja. (Til Hvidlap, der er krøben frem under Ovnen): Du bli'er, hvor Du er! (Gaar. Hvidlap lægger sig lydig).

Marenstine: Skal Du 'nne ha' en Kartoffel, Søren? Værsgod!

Søren Rosin: Tak, Søster; jeg er da ellers snart fyldt!

Rasmus Gaardmand (til Marenstine): Vil Du beholde Hingsten?

Hans Henrik (ser op fra sin Tallerken).

Marenstine (rynker Brynene): Er I kanske ikke tilfreds med aa ha' ham her?

Rasmus Gaardmand: Jo-o; men nu Lars er død ...

Marenstine: Aa, Lars har ikke haft meget med det aa gøre, véd I nok.

Rasmus Gaardmand: Næi, det har han vel ikke. Men Hans Henrik har da ellers god Plads til ham.

Marenstine (skarpt): Det har jeg osse! Og jeg gi'er ikke Hingsten fra mig, uden at jeg bli'er stemt ud paa Generalforsamlingen.

Rasmus Gaardmand: Næi, det gør Du vel ikke...

Hans Henrik (bøjer igen Hovedet ned over Maden. Men hans Kone ser frem over Strikketøjet og spørger med haard Stemme): Er det sandt, di si'er, a' Sørensen er ble'en din Lavværge?

Madam Rasmus (stille): Hva' vil Du blande Dig op i det for, Johanne?

Madam Hans Henrik: Pas Dig sæl, Marie!

Marenstine (vender sig mod Madam Hans Henrik): Og hvem har Du saa hørt det a'?

Madam Hans Henrik: Det si'er di. Jeg mener ellers, a' en din Mands Brødre ha'de vaaren nærmere til det.

Marenstine (rolig): Den Mening har Lars vel saa ikke været a' siden han har valgt Søren.

Rasmus Gaardmand: Er det ham, der har valgt ham?

Marenstine: Ja.

Søren Rosin (med klippende, urolige øjne): Jeg vidste ikke no'et a'et!

Hans Henrik (slaar pludselig i Bordet, mørkerød i Ansigtet): Du lywer, Søren!

Kvinderne ser rædde op, og Degnen strækker en mæglende Haand frem. Men
Rasmus Gaardmand (siger rolig): Naa, naa, Hans Henrik!

Og
Hans Henrik (falder atter hen).

Tavshed.

Drengen i Vuggen begynder at klynke.

Marenstine (hen til ham): Vil Du op, Hans Jørgen?

Drengen: Næ, jæ vil sowe!

Marenstine (rører Vuggen med Foden): Er der ingen, der vil ha' mer aa spise. (Intet Svar.) Ja, saa vel bekomme da!

Man rejser sig og gaar én efter én hen og trykker Husmoderens Haaad og siger: Tak for Mad! - Sæl Tak! siger Marenstine.

Saa haler Mandfolkene Piberne op af Lommerne, tænder dem og damper løs.

Marenstine (til Madam Sloman): Kunde ikke Di røre Vuggen lidt, mens jeg faar a' Bordet?

Degnen (frem): Nu skal jeg, Madam Andersen, saa kan Bassen række Dem en Haand.

Marenstine (med en Slags Smil): Hæ ...

Degnekonen (nikker til Manden): Jo-o, Sloman er god til at vugge!

Og Degnen giver sig til at træde Vuggen, medens Marenstine og Madam Sloman tager ud af Bordet.

Rasmus Gaardmand: Ja, saa er det vel bedst, vi kommer ud aa ser paa Kreturet, forinden det bli'er helt mørkt.

Søren Rosin (med et forekommende, elektrisk Spring): Jeg ska' vise jer rundt!

Rasmus Gaardmand: Vi kender da ellers nok Gaarden sæl.

Hans Henrik (indædt): Ja, vi kender da Gaarden sæl!

Madam Hans Henrik (hvast over Strikketøjet): Rasmus og Hans Henrik har da vaaren paa Gaarden, før Du og dine kom her, Søren!

Drengen i Vuggen klynker atter og kaster sig uroligt frem og tilbage.

Degnen (træder haardt i Gængerne): Visse, visse!

Men hans Anstrengelser synes ikke at have nogen beroligende Indflydelse paa den lille Hans Jørgen, thi pludselig rejser Fyren sig over Ende i Dynerne, ser med store, lysvaagne, forbitrede Øjne paa Degnen og siger:

Hvodden Satan i Helvede er det, Du vugger?

Hr. Sloman standser forbløffet op, og Drengen giver sig himmelhøjt til at tude.

Marenstine (ind fra Køkkenet og hen til Vuggen): Vil Du ha' Spise, Hans Jørgen?

Drengen (grædende): Ja-a-a ...

Rasmus Gaardmand (rejser sig): Ska' vi saa gaa ud aa se paa Kreturet da?

Søren Rosin (hurtig frem): Jo, ja, ja! - Du gaar vel med, Sloman?

Degnen: ja, gerne, gerne!

Alle Mandfolkene ud gennem Forstuen.

Marenstine (med Drengen paa Armen. Til Svigerinderne): Værsgod aa kom med ud aa faa en Skefuld Suppe, Marie og Johanne. Værsgod!

De to Hustruer rejser sig tavse og lægger Strikketøjet fra sig paa Bordet.

Madam Hans Henrik (gaar hen og løfter Drengens Hovede lidt i Vejret og ser kyndigt paa en stor Blodsvulst, han har paa Siden af Halsen): Den er svunden, synes jeg.

Marenstine: Ja, jeg strøg ham jo osse Dagen efter, at Lars var død.

Madam Hans Henrik: Skreg han?

Marenstine: Søren maatte da holde ham, mens jeg strøg.

Madam Rasmus (med pibende Røst): Du huskede vel, a' det skulde være den højre Haand?

Marenstine: Jo, det gjorde jeg da.

Madam Hans Henrik: Tre Gange fraoven aa nedefter ...

Marenstine: Ja-a ...

Madam Rasmus: Kresten Pedersens Kristiane ble' da a' med sin. Di ha'de først vaaren til tre Doktere.

Madam Hans Henrik (afgjort): Der er ikke andet uden end som Lig, der hjælper for det!

Marenstine: Næi.

Madam Hans Henrik (betragter atter Svulsten): Den er s'gu svunden!

Madam Rasmus: Lars Andersen er vel ossensaa begyndt at raadne ... (Sukker.) Aa, Gu' den Helligaand, ja!

Marenstine: Ja-a, no'et Maa det jo ha' ta'et paa ham ...

Pause.

Hans Jørgen (Utilfreds): Jæ æ sulten, Mor!

Marenstine: Ja, værsgod, Johanne og Marie, værsgod aa kom ud aa faa en Skefuld Spise!

Og man vandrer stille ud i Køkkenet, hvor Madam Sloman allerede staar opstillet ved Køkkenbordet og Søber Kaalsuppe.

Tredje optrin

Samme Stue tidlig paa Aftenen. Meget mørkt ude. Paa Langbordet brænder en mindre petroleumslampe. For Vinduerne er der hængt hvide Lærredsstykker.

Drengen er bragt til Sengs i Sovekammeret. Men de øvrige Rollehavende er til stede med Undtagelse af Niels Forkarl.

Kvinderne sidder tæt om Lampen og strikker alle.

Mandfolkene er fordelt paa Bænkene og stolene rundt i Stuens Mørkeste Kroge. En tæt Tobaksrøg fylder Værelset, og af og til kommer Søren Rosin frem fra sit Hjørne bag Ovnen for at gaa hen og spytte i Spyttebakken ved Forstuedøren.

Man har nylig drukket Kaffe med et rigeligt Kvantum hjemmebagt Hvedebrød til, hvorfor man sidder mætte og tavse, stirrende frem for sig, syslende med sine egne Tanker.

Ude fra Gaardspladsen lyder af og til Træskotrin over Stenbroen. Og der høres et enkelt Brøl af en Ko ovre i Stalden, eller en Dørs Smælden, naar et Vindstød driver den op og i.

Det regner ikke mere. Men Stormen er taget til. Og netop nu farer den buldrende ned i Skorstenen.

Degnen (der ikke bar spist just saa meget Hvedebrød som de andre): Det er en slem Aarstid, der stunder til.

I de første to Minutter er der ingen, der svarer. Men saa siger dog endelig

Søren Rosin: Ja, I ska' se, a' jeg har spaaet rigtig?

Madam Rasmus (sukker dybt).

Madam Hans Henrik (til Marenstine): I har vel faaet kørt Træ hjem?

Marenstine: Ja-a; det er længe siden.

Tavshed.

Madam Hans Henrik. Hør, Lars Andersens Gangklæ'er ...

Madam Rasmus (dukker Hovedet som for et Slag).

Marenstine (Paa Post): Hva' di?

Madam Hans Henrik: Naa-aa ... jeg mente, hvis Du'nne hade Brug for dem ...

Marenstine: Jeg har jo da Drenget.

Madam Hans Henrik: Ja-a ...

Marenstine: Og han vokser vel tiL

Madam Hans Henrik: Jo-o ...

Tavshed.

Rasmus Gaardmand: Du ta'er Dig vel en Bestyrer til Majdag, Marenstine?

Marenstine (rolig): Jeg tænker, Niels bli'er. Han har jo ikke no'et aa klage paa.

Rasmus Gaardmand: Næi, det har han vel ikke. Men ellers er der da vor Søren Peter.

Marenstine: Jeg er vel tilfreds med Niels.

Madam Hans Henrik: Folk snakker ...

Hans Henrik (hidsig): Ja, Folk snakker, Marenstine!

Marenstine: La' dem Snakke, Hans Henrik.

Rasmus Gaardmand: Jeg er da ellers villig til at føre Opsyn med Gaarden, om Du synes.

Marenstine: Jeg har jo Søren.

Søren Rosin (elektrisk): Ja, Du har jo mig, Søster!

Degnen (forsigtig): Rasmus er dog, om det maa være mig tilladt, mere af en Landmand, Madam Andersen.

Marenstine: Vi klarer vos nok!

Hans Henrik (eksploderende): Vi er født her paa Gaarden!

Marenstine (rolig): Ja, det er I jo. Men nu er den min og Hans Jørgens.

Hans Henrik (med blodskudte Øjne): Den Horeunge!

Marenstine (hvast): Vaer Din Mund, Hans Henrik!

Tavshed.

Niels Forkarl kommer ind fra Køkkenet med sin Pibe og sætter sig paa en Stol lige inden for Døren. Hvidlap rejser sig fra Ovnen og gaar hen og lægger Hovedet i hans Skød.

Marenstine (mod Niels): Naa?

Niels Forkarl: Hun faar Kalven i Nat.

Marenstine: Tror Du, der skal Dyrlæge?

Niels Forkarl: Næi.

Marenstine: Det er da bedst, a' Krisjan Due vaager.

Niels Forkarl: Ja, jeg har sagt det.

Degnen: Marinus Hansen fik da Held til at sælge sin Hoppe i Tulstrup.

Søren Rosin (nyfigen): Fik han den solgt, hi, hi?

Degnen: Skam gjorde han saa, ja.

Marenstine: Hva' fik han?

Degnen: Fire Hundrede nok.

Rasmus Gaardmand: Den var jo lam.

Degnen: Han lod den staa fjorten Dage førend Markedet uden at bruge den.

Søren Rosin (gotter sig): Hi, hi!

Marenstine: Hvem købte den?

Degnen: Det véd jeg sandelig ikke. Den gik ud af Sognet. De siger, det var til Kammerjunkeren paa Hesselbjerg som Ridehest.

Søren Rosin (griner ilde): Hæ, hæ, hæ! Di Tampe har godt a' aa bli'e luret!

Rasmus Gaardmand: Du er saa hævngerrig, bitte Søren.

Søren Rosin: Hi!

Rasmus Gaardmand: Nu er Du jo sæl bli't en stor Hertug.

Søren Rosin: Det kreperer Dig, lille Rasmus, hva'?

Madam Hans Henrik (over Strømpen): Naa-aa Du bli'er nok hverken Nummer ét eller Nummer to, Søren Hjulmand. Du er vist for klejn i Kroppen til aa kryve i Lars Andersens Gangklæ'er!

Niels Forkarl (dukker sig paa sin Stol).

Marenstine (behersket): Du har ondt for at glemme di Klæ'er, Johanne.

Madam Hans Henrik: Jeg har ikke saa nemt for aa glemme som Du!

Marenstine (løfter Hovedet): Hva' har jeg glemt?

Degnekonen (lægger beroligende sin buttede Haand paa hendes Arm).

Marenstine (ryster Haanden af sig): Jeg sidder vel paa mit eget?

Søren Rosin (kry): Er der no'en, der kan bevise vos over?

Marenstine: Hold Din Mund, Søren! Jeg skal nok svare for mig sæl!

Rasmus Gaardmand: Du laver en Skandale for vos, Marenstine!

Hans Henrik (med knyttede Hænder): Vi bli'er til Grin!

Marenstine: Det er vel saa jer egen Fejl!

Degnen (rejser sig): Maatte det være mig tilladt at fremsætte et mæglende Ord?

Rasmus Gaardmand: Hum?

Degnekonen (urolig): jeg synes nu, lille Sloman, at Du skulde ikke blande ...

Degnen (med en værdig Haandbevægelse): Behag at tie et Øjeblik, Basse! ... (Med en Duvning.) Det er særlig til Dem, Madam Andersen, at jeg vil tage mig den Frihed at henvende Ordet.

Marenstine: Naa?

Degnen: ... Idet jeg mener, at en enligstillet Kvinde som De ikke bør tilbagevise den Hjælp i Raad og Daad, som gode og venligsindede Mennesker, og i dette Tilfælde oven i Købet nære Slægtninge, saa redebon er saa tilbøjelig til at yde Dem.

Madam Hans Henrik: Det er saa sandt, saa sandt!

Degnen (fortsættende, fulgt af sin Kones bange øjne): ... og jeg synes, at nu, da Lars Andersen er gaaet ind...

Marenstine (haardt): Skal vi la' Lars Andersen hvile i Fred, Sloman!

Rasmus Gaardmand: Du lider ikke aa høre hans Navn, Marenstine.

Marenstine: Død er død, mener jeg!

Hans Henrik (hvæsende): ja, og glad er Du!

Degnekonen (afsides til Manden, bedende): Sæt Dig heller ned, lille Fatter!

Degnen: Jeg maa dog tale, Basse!

Degnekonen: Nej, Du skal ikke blande Dig op i det.

Degnen (sætter sig resigneret): I Guds Navn!

Rasmus Gaardmand (efter en Pause): Det bli'er til Proces, Marenstine. Nu véd Du det.

Marenstine (rolig): Ja, tru Du bare, Rasmus.

Hans Henrik (eksploderende): Du har ligget i med Niels! Det er ikke Bror Larses Søn! Du har bedraget baade ham aa vos! Vi vil ha' vor Ret!

Marenstine (hæver Haanden mod ham): Du kan komme i Ulykke for Din Mund!

Madam Hans Henrik: Han si'er, hva' alle si'er!

Marenstine (slaar med Haanden i Bordet): Saa si'er alle osse en forbandet Løgn da! Bevis mig over, hvis I kan!

Søren Rosin (heftigt nikkende): Ja, bevis vos over! Det er det, jeg si'er!

Degnen (med fremrakte Haandflader): Venner... Venner...

Madam Rasmus (løfter sit lille, forskræmte Ansigt): Jeg synes, I sku' holde Fre' i død Mands Hus...

Rasmus Gaardmand (bydende): Der er ingen, der har forhørt om Din Mening!

Madam Rasmus dukker Hovedet. Niels Forkarl er for længst listet ud.

Tavshed.

Rasmus Gaardmand (pludselig til Marenstine): Vil Du gi' tusind Kroner.

Madam Hans Henrik (hurtig): Tusind Kroner til hver.

Hans Henrik: Saa la'r vi Sagen falde.

Marenstine (rolig): Hva' for en Sag?

Degnen (indsmigrende): Det skulde De gøre, lille Madam Andersen.

Marenstine: Hva' for en Sag, spør jeg. Hva' er det, I vil?

Degnen: Det er dog saa skønt, naar Slægtninge lever samdrægteligen.

Degnekonen (bedende): Aa, Fatter...

Degnen (irriteret): Saa lad mig dog være i Fred, Basse!

Madam Hans Henrik (til Marenstine): Du har forklejnet Familjen paa alle Maader!

Søren Rosin (gnækkende): Er det Gangklæ'erne, der kreperer Dig, Johanne, hæ, hæ! ... La' hende faa et Par Bukser, Søster!

Marenstine: La' vær' aa gøgl, Søren!

Rasmus Gaardmand (til Marenstine): Naa?

Hans Henrik: Tusind Kroner til hver...

Rasmus Gaardmand: Vi forlanger dem ikke paa én Gang.

Marenstine: Naa, gør I ikke det?

Rasmus Gaardmand: Næi, næi!

Madam Hans Henrik: Vi er da'nne urimelige!

Marenstine (ser paa hende): Naa, Du er osse med?

Rasmus Gaardmand: Naar Du betaler dem i Løbet a' to Aar.

Marenstine: Hum...

Hans Henrik: Fem Hundrede hver Termin.

Marenstine (rolig): Skal I'nne ha' Renter?

Rasmus Gaardmand (medgørlig): Næi, næi!

Hans Henrik: Naar Pengene bli'er betalt til Tiden!

Marenstine (tier).

Degnen: Naa, lille Madam Andersen, hvad svarer De saa Deres gode Svogre?

Marenstine (til Broderen): Hva' mener Du, Søren?

Søren Rosin (usikker): Ja-a, det er jo en hel Sum, Søster...

Marenstine: Det er det, ja. Og det kommer jo an paa, hva' man faar for den.

Rasmus Gaardmand (forundret): Faar?

Hans Henrik (med opstigende Rødme): Faar for den?

Marenstine (rolig): Ja, jeg mener, en gi'er da ikke sine Penge væk gratis, véd jeg!

Madam Hans Henrik: Du faar jo Gaarden!

Marenstine: Faar jeg Gaarden?

Hans Henrik (tænderskærende): Ja, Du faar jo Gaarden her!

Marenstine (uforstyrrelig): Jamen, den har jeg jo, Hans Henrik. Den vil Du vel da 'nne ha', at jeg skal købe a' jer?

Hans Henrik (farer rasende op): Din Tyvekvind!

Rasmus Gaardmand (trækker ham ned paa Bænken): Sæt Dig, Hans Henrik... (Til Marenstine.) Vil Du betale di to Tusind Kroner, som vi har profeteret Dig?

Marenstine (tirrende rolig): Om jeg ku' faa i mit Ho'de, Rasmus, hva' I skal ha' dem for!

Hans Henrik (op igen): Fordi Du har snydt vos op i vore aabne Øjne!

Søren Rosin: Bevis hende over! Bevis hende over!

Rasmus Gaardmand: Havde Du 'nne faaet den Søn, ha'de det halve a' Gaarden vaaren vor.

Marenstine: Jamen nu fik jeg ham! Nu er han der, bitte Rasmus!

Søren Rosin: Nu er han der, hi, hi! nu er han der!

Madam Hans Henrik: Di si'er allesammen...

Marenstine (hvast): Jeg bry'r mig ikke om, hva' di si'er! (Til Degnen.) Hvem meldte Hans Jørgens Fødsel til Kirkebogen? Sig dem nu Besked, a' di kan vide det!

Degnen: Det gjorde sandelig Lars Andersen ...

Marenstine: Naa! Og hva' sa'e han? Mon han græd?

Degnekonen (kommer sin Mand i Forkøbet): Nej, det gjorde han skam ikke! Han kom først ud i Køkkenet til mig og spurgte efter Fatter og lo over hele Ansigtet og sa'e: Kom hjem og se Drengen, Madam Sloman, han stikker Deres Mathilde! Det er et probert Stykke Ar... (Rødmende.) Nej, jeg vil ikke si'e, hvad han sa'e!

Marenstine (til Degnen): Og hva' staar der i Kirkebogen? Sig dem det!

Degnen (remsende): En Søn af Sognefoged Lars Andersen her af Sognet og Hustru Marenstine Sørine født Jeppesen!

Søren Rosin (gnækkende): Ka' I bide Spids paa den, hi, hi! hva'?

Marenstine: Nu kan I jo lægge jer Proces an, om I lyster!

Hans Henrik (blodunderløbet): Ja, det vil vi! Du har bedraget Lars! Du har snydt ham op i hans aabne Øjne! Det er Dig og Niels, der har... det er Dig og Niels ... Det er Dig og Niels...

Marenstine (lægger roligt Strikketøjet fra sig paa Bordet): Hold nu Din Mund, Hans Henrik, a' Du ikke skal forivre Dig! ... Og saa vil jeg si'e jer noget, baade Dig og Rasmus og Johanne; I som bry'er ind i død Mands Hus, før han endnu er bleven kold i sin Grav, med Skældsord aa Klammeri aa Spe'takel: Hva' jeg har bedreven lige over for Lars Andersen, det vil jeg forsvare for Gud og Mennesker; og gid min Tunge maa visne i min Mund, om jeg har traadt ham for nær i no'en Maader! Nu véd I det! Og nu kan I trække mig for Retten, om l formener, a' det

passer i jert Kram. Men aldrig saa længe jeg lever, gi'er jeg mig! Og har I ikke fra den Stund, jeg gik ind her paa Gaarden som Lars Andersens Kone, lagt mig alle de Sten og Bjælker og onde Ord i Vejen, som I paa no'en Maade ku' overbekomme, bare fordi jeg var en fattig Pi'e, der ikke ejede andet uden end som den Særk, hun hade paa Kroppen? Saa længe Lars Andersen levede, saa taalte jeg det og gik til Side for jer, for Manden var gammel og sku' ha' Lov aa dø i Fred. Og alt det, I nappede og trak i ham, saa stod han dog paa min Side til det sidste. Og nu kommer I her med jerre beskidte Ord og vil svine baade ham og mig og Hans Jørgen til; og gjorde jeg jer Ret, saa viste jeg jer Døren li'e paa Stedet og forbød jer a' sætte jerre Ben her tiere; for alt det I vrider og vender jer, saa er Gaarden min! Men jeg holder hverken a' Komedje eller Skandale, og derfor kan I komme og gaa paa jer Fødegaard, saa meget I lyster. Og har I et godt Raad, saa ta'er jeg imod det. Men ellers mener jeg da som saa, a' enhver gør bedst i aa passe sit! (Hans Henrik ruller med Øjnene og ser ud, som vil han tale. Men Marenstine strækker Haanden frem mod ham og siger): Og Du holder herefter Din Kæft!

Søren Rosin (uhørligt): Hi, hi!

Tavshed og skulende Blikke.

Rasmus Gaardmand: Du er li'e haard nok, Marenstine.

Marenstine: Jeg er ikke haardere, end som kræves.

Tavshed paa ny.

Hans Henrik (med knyttede Hænder): Saa skal vi vel se aa komme hjem!

Marenstine (rejser rig): Jeg tænker, I ta'er en Bid Brød først.

Søren Rosin: Jo Tak!

Marenstine tager en Dug frem af Bordskuffen. Madam Sloman løfter Lampen og hjælper at brede Dugen. Mad bringes ind. Meget Kød, Brød, Smør og Ost, samt Øl og Brændevin.

Degnen (for at sige noget): I faar Maaneskin hjem.

Rasmus Gaardmand (løfter Gardinet): Ja, hun er kommen op.

Man sætter sig til at spise. Pludselig løfter
Rasmus Gaardmand (Hovedet op fra Maden): Vil Du gi' vos hver fem Hundrede, Marenstine! saa er vi nøjt med det?

Alles Øjne drejer sig langsomt hen imod
Marenstine (der staar rank med Ryggen mod Dragkisten og svarer roligt): Ikke en Sysling! Ikke saa meget, som der kan ligge paa en Negl, skal I slæbe fra Gaarden!

En halv timestid efter Maaltidet er de fremmede borte. Kun Søren Rosin og Marenstine er tilbage i Stuen.

Søren Rosin: Ja, saa faar jeg vel osse se aa komme hjemefter, Søster.

Marenstine: Det gør Du vel.

Pause.

Søren Rosin (indsmigrende): Du ga' dem ny'eligt rent paa Søster; det storsnudede Kram!

Marenstine: Ja, naar Samvittigheden er god, Søren, saa!

Søren Rosin (slukøret): Forstaar sig!

Pause.

Søren Rosin (prøvende): Véd Du, hva' jeg har tænkt paa saa smaat, Søster?

Marenstine: Naa?

Søren Rosin: Jeg har s'men tænkt paa aa sælge mit Hus aa flytte herop i Din Lillestue. Der er jo Plads nok til en enlig Person.

Marenstine (rolig): Du faar tænke om igen, bitte Søren, aa forbli'e, hvor Du er. Naar jeg har Dig nødig, skal jeg la' Dig det vide.

Pause.

Søren Rosin (flad): Ja, saa god Nat, Marenstine.

Marenstine: God Nat, Søren... Der ligger en ha'l Ost til Dig i Dit Tørklæde ude i Forstuen.

Og Søren gaar.

Slutning

Da alt er lukket og slukket paa Gaarden, og Marenstine ligger i den brede Ægteseng inde i Sovekammeret, hvor ogsaa Hans Jørgen slumrer mellem sin Vugges fede Dyner, gaar Døren fra Køkkenet forsigtig op, og en Person lister ind.

Marenstine: Er det Dig, Niels?

Niels Forkarl (der kommer fra at have røgtet sin Pligt i Stald og Lade): Ja.

Marenstine: Ja, kom kun Du.

Niels klæder sig af i Tavshed og kryber ned ved hendes Side.

Marenstine (famler efter hans Haand, finder den og siger): Ja, nu tænker jeg, a' vi aa Hans Jørgen faar leve i Fre'!

Og et Øjeblik efter er de begge falden i Søvn.

- - -

Men oppe paa Kirkegaarden ligger Lars Andersen hvid og stum i sin smalle Kiste. Jorden synker mere og mere sammen over ham, Jorden sluger ham ...

Saa lyder Skridt ude paa Vejen. Det er Søren Rosin, der gaar forbi med Paraplyen og Osten. Da han naar hen til Kirkegaardsporten, kniber han det ene Øje til, kigger ind mellem Tremmerne og siger som et Slags Trøstens Ord:

Ja vi er jo paa en Maade bli't luret allesyvsammen, bitte Lars!